

S E C T I O I.

*Pestis antiqua significatio est admodum ambigua.
Refutatio objectionis ex scriptis Hippocraticis
petitae.*

§. IV.

Pestis idea veterum.

Si in ideam veterum, quam de Peste habebant, solertiai paululum scrutinio indagamus: facillimo patet negotio, significationem vocis valdopere fuisse titubantem, complursesque morbos, sibi dissimillimos, promiscue indicasse. In eo tamen antiqui vix non omnes consentiunt, pestem esse morbum epidemium, corruptelam stragemque hominum late spargentem, contagiosum, horrendo symptomatum coetu stipatum, ex deorum ira, et aëris prava conditione originem ducentem. Morbum autem sui generis, ab omni alio penitus differentem, pestem vocari, nuspian invenio.

§. V.

Synonymia.

Inter omnes diversasque pestium species, ab antiquis consignatas, nulla tam vivide, tam graphice, tam vere exarata est, quam quae Thucydidis tempore grassabatur. Et tamen ipse insignis historiographus eandem jam νόσον, morbum; jam λοιμὸν, pestem; jam φθόραν, corruptelam stragemque nuncupare consuevit. Iis fere terminis potissima scriptorum graecorum pars utitur, quotiescunque de peste sermo occurrit. Communissime νόσος, morbus; a) aut νόσος λοιμική, b) morbus pestilens; aut νόσος λοιμώδης, c) vel νόσημα λοιμώδες, d) morbus pestilentialis; aut τὸ φθινώδες τέλος ἀέρος, e) corruptela aëris passim obvenit. Aristoteli ἡ λοιμὸς, f) Hesychio ἡ λοίμη articulo feminino; interpreti Rhazis per Ellipsin λοιμική g) (subaudi νόσος); Euagrio et Eustathio, imo et Thucydidi ipsi λοιμώδες πάθος passio pestilentialis; h) Diodoro Siculo λοιμικὴ περίεποσις, i) pestilens circumstantia, Homero tan-

a) *Artaxerxes* in ep. ad Paetum, *Ad calcem* opp. Hippocr. ed. Lind.

b) *Dionysius Halicarn.* L. IX.

c) *Thucyd.* ad finem prooem.

d) *Plutarchus* in *Caes. vita.* — *Galen*, in *Epid.* Lib. VI. Sect. 7.

e) *Herodianus hist.* L. I. c. 12.

f) In *probl.* Sect. 7. prob. 7.

g) περὶ λοιμικῆς.

h) *Histor.* lib. II. — *Hist. eccl.* lib. IV. c. 29.

i) *Eibl.* Lib. XII.

dem frequentissime λοιγός, k) quod Eustathio idem ac ὥλεθρος,
l) pernices; Sophocli ὁ πυρφόρος Θεός, m) ignifer deus nominatur.

§. VI.

Significationis ambiguitas probatur ex scriptoribus graecis.

Studio haec collegi Synonyma, ut palamfiat, quibus terminis Graeci infensum generis humani hostem insigniverint, proti ille sub diversis morborum formis, (ut equidem opinor,) cladem edebat. Conjecturam vero meam veritati admodum consentaneam autumo, quum ipse Suidas alicubi n) in plurali λοιμῶν ἐπιδημίαν pestilentiarum epidemian vocet; et Dionysius ipse Halicarnasseus peculiaris cujusdam pestis mentionem injiciat, o) quae dum maribus pepercisset, in meras tantum feminas, et inter has solummodo in gravidas, desaeviebat. Νόσος ἐνέσκηψεν εἰς τὰς γυναικας, dicit ille, καλεμένη λοιμικη, καὶ θάνατος,

k) Iliad. Raps. 1. v. 456.

l) ad hunc loc.

m) Oedip. Rex. v. 27.

— — εἰς δός πυρφόρος Θεός

σκῆψες ἐλαύνει, λοιμὸς εχθίσος, πόλιν, Ubi ignifer deus, intensa pestis erumpens, urbem affecit. Hosce duos versus Scholiastes explicans dicit: πυρφόρος Θεός ὁ λοιμὸς, ὁ πυρετοφόρος τὸν γὰρ πυρετὸν, πῦρ καλεῖστι. Pestis est febris: febrem enim ignem vocant. Et alter mox subjungit: Τὴν λοιμικὴν νόσον ἐκάλεσαν ἐνταῦθα θεόν.

n) In verbo: Jachen.

o) Histor. L. IX.

ὅτοις ἔπιω πρωτερού, μάλιστα εἰς τὰς ἐγκύμονας. Id est: Morbus invasit mulieres, pestilens dictus, mortisque forma ante non cognita, maxime gravidas. — Eidem auctori commemorantur pestes, quarum in virgines et pueros alia, p) alia in plebem: q) sic Livio teste in solos remiges alia, r) alia affirmante Eusebio in solos Ethnicos, non autem in Christianos furorem suum exercuit.

Sed et hisce, licet meam sententiam corroborent, facile supersedere, et ad ipsum Thucydidem provocare possum, qui pestem describens, expressis verbis dicit, omnem alium morbum, quisquis ille fuerit, tunc temporis Athenis conspicuum, tandem in pestem hanc finivisse. s)

Si vero antiquas pestis definitiones Istro, multum omnino inde ad sufficiendam sententiam meam eliciam. Jam ipsi Thucydidi pestis est corruptela stragesque hominum: Gale-

p) Histor. L. IV.

q) Ibid. L. VIII.

r) Hist. L. XXXVII.

s) Τὸ μὲν ἦν νόσημα, πολλὰ καὶ ἄλλα παραλιπόντι ἀτοπίδες, ὡς ἑκάστῳ ἐτύγχανε τι διαφερόντως ἐτέρῳ πρὸς ἐτερον γιγνόμενον, τοιούτον ἦν ἐπίπαν τὴν ιδέαν. καὶ ἄλλο παρελύπτει κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἀδὲν τῶν εἰωθότων· οὐ δὲ καὶ γένοιτο, εἰς τύπον ἐτελεύτα. Hic igitur morbus, ut omittam multa alia inusitatae atrocitatis genera, prout unicuique aliquid accidebat diversum ab eo, quod alteri contingebat, omnis specie talis fuit. Et tunc temporis nullus alias morbus ex consuetis Athenienses infestabat, quodsi quis oriretur, in hunc desinebat. L. II. p. 113.

no quaevis epidemia perniciosa t), seu morbus vulgaris, qui multos perimit. u)

§. VII.

Ex sacro codice veteris Testamenti et novi foederis.

Nullibi autem adserti mei veritas luculentius eminet, quam in paginis sacri codicis. Omnes enim hebraicae linguae gnari in eo mecum consentiunt, vocem דְבָרָךְ *deber* non tantum pestem, sed proprie mortem, exitium, calamitatem quamcunque significare, v) si paucos quosdam locos demam, ubi genuinum omnino significatum tueamur necesse est. w)

Sed ipsos, si avet, adeamus sacros fontes. Prima mentio pestis, juxta Vulgatam, occurrit Exod. Cap. IX. v. 3. et 15, ibi enim Moseh et Aharon jussu Iloval libertatem gentis Hebraeae a Parhone vindicaturi dimissionem ex servitute Aegyptia-
ca postulant, repulsamque ferentes plagas integrae Aegypto va-
ticipantur. Earum prima equis, asinis, camelis, bubus portendi-

i) Οὐ λοιμὸς ἐπιδημίος ἐστὶ νόσημα ὀλέσσετον. Pestis est epidemicus morbus perni-

niosus. In Com. in 1. ep:

ii) Νόσημα λοιμῶδες, οὐ τολμέας ἀναιρεῖ. In Com. 3. in Ep. 3.

v) Jo. Buxtorfi Lex. Heb. et Chal. in voce *Deber*. Jo. Simonis Lex. man. Heb. et Chal. in ead. voce.

w) 2. Samuel. 24, usque ad finem, — cuius Paraphrasin more suo elucubravit:
Philo Judaeus Ant. Hebr. L. VII. c. 13.

tur pestis valde gravis: **מָאֵד דְּבַר פָּבָר מָאֵד** (*Deber cabed meod*), quam ipse Iahovah ore Moseh loquens, ita enunciat: Nunc extendens manum meam percutiam te et populum tuum peste: **עֲתָה שְׁלֹחַתִּי אֶחָד יְהָוָה וְאֶחָד עַמָּךְ בְּדָבָר**: Memoratu dignum est, hebraeam pestis denominationem, quotiescumque occurrit, non tantum in Chaldaico codice **הַרְגּוּם אֲוֹנְקָלוּס** *Targum onkelos* dicto per **מוֹתָחָה** *motha* latine *mors*: sed etiam in versione Graeca LXX. interpretum x) per **Θάνατος**, pariter *mors*, enunciari. Ita ergo in LXX pestis gravis valde, **Θάνατος μέγας σφόδρα** sonat: et versu 15: **Νῦν γὰρ ἀποσείλας τὸν χεῖρα πατάξω σὲ καὶ τὸν λαὸν σου θανατώσω.** Nunc autem mittens manum percutiam te, et populum tuum morti (*Targum onkelos bemothha*) tradam.

x) Quum non ab omni, qui fors haec leget, medico desiderari potest, ut rem, ad artem nostram minus spectantem, noscat, e re fore autumabam paucula, quae sequuntur, subjecere. — *Ptolomeus* nimirum *Philadelphus*, (dicit J. A. *Fabricius* in *Sylloge Opusc. hist. crit. lit. de numero septuagenario*, §. 16) infinito zelo regum Attalicorum, cupiditatisque incitatus studio, postquam maximam librorum sibi copiam comparasset, sacros etiam *Judaeorum* libros bibliothecae suae inseri voluit, quod sciret in iis praeclera non pauca contineri: Rogavit itaque, ut illi ab Eleazaro sibi mitterentur, nullisque sumptibus pepercit, quo petiti sui particeps fieret. Sed scriptos libros videt ea lingua, quam nec ipse *Ptolomeus Rex*, nec qui cum eo erant, intelligebant, exiguo proinde usui sibi futuros esse, nisi in graecam linguam convertantur. Igitur ab eodem Eleazaro Pontifice petiti homines legis peritos, *Graecae ac Hebraicae linguae gnatos*, qui libros illos graeco idiomate redderent. Misit *Eleazarus LXXII.*, de singulis tribubus Israëlis senos, qui collatis inter se exemplaribus incredibili diligentia *Alexandriae* talem versionem *sacrorum V. T. librorum* adornarunt, ut elegantissima illa, nec ab *LXXII.*, (propter numerum retundum *LXX.*,) sed ab uno confecta esse videretur.

Hanc significationem utraque versio in locis innumeris illibatam retinet, cui Syriaca, Samaritana, et Arabica pariter concinunt. y) Firmius adhuc robur assertioni meae ex observatione enascitur, quod vox מַוְתָּה maveth, quae consuetim mortem significat, z) aliquoties specialiter de peste dicatur. a)

Novi equidem perbene hosce LXX interpretes huic voci *Deber* pestis, in versione b) abstrussissimam quoque significacionem tribuisse. Sed eorum tempore, quum Alexandriae versioni conficiendae insudassent, Hebraei codices absque punctis exarabantur: hinc facile sensus mutatio subrepsit, quum nudae tres litterae דְּבָר, adjectis diversis punctis, jam דְּבָרְךָ Deber λοίμος, θάνατος, pestis, mors; jam דְּבָרְךָ dabar λόγος, πράγμα, res, negotium legi et verti potuerunt. Quod autem sphalma divūs Hieronymus, Hebraeam apprime callens et Chaldaeam versionem sequutus, quae habet מִמוֹתָה mimotha, egregie evitavit, a morte interpretando. Ex quo luce meridiana clarius patet, Davidem per מִדְבָּר הַוּת mideber havoth idem expressisse, quod Thucydides verbo φθόνη; Dionysius Halicarnasseus νόσος λοιμική, καὶ θάνατος; Zosimus per ἀπώλειαν;

y) Consule, si placet, perdoctum ac sumptuosum opus Briani Waltoni: *Biblia sacra polyglotta*. Londini 1657. Vol. VI, Fol.

z) Deut. 19. 6. — 1. Sam. 11, 5 etc.

a) Jerem. 18, 21.

b) Psalm 90.

vernacula: Tod und Verderben; aut materna nostra Bohemorum: morowa jáhuba, morowé wjhubenj exprimere consueverunt.

Tandem hac voce universam malorum, aerumnarum, calamitatum funestam cohortem creberrime significari, nemo, ut equidem opinor, inficias ibit, qui sacras literas, c) praecipue autem vaticinia Jeremiae, d) aut Ezechieliis e) primis saltem, ut ajunt, labris degustavit. Ibi enim ora vatum, Hebraeam gentem a dissolutione morum, et idolatria servare cupientia, eam gladio, fame et peste exterminatum iri, (rudi, impressionibusque sensuum externorum unice determinando populo, aerumnarum summa,) continuo minabantur. Eadem ipsa imagine utitur Soter excidium Hierosolymarum gentisque tribulationem vividissimis, teterimis, horrendissimisque coloribus adumbraturus, pestem terrae motum, stellarum casum vaticinatus, quae tamen omnia, (ad rem exaggerandam,) malorum principium futurum ait. f)
— Ea ipsa ex causa omnis nequam, sceleratus, nefarius metaphorice pestis nuncupabatur. g)

c) Exod. 9, 15. — Lev. 26, 25. — Num. 14, 11. — Deuteron. 28, 21. — 1. Para. 21, 12.

d) Jerem. 14, 12. — 21, 9. — 24, 10. — 27, 8. 13. — 29, 17. — 32, 36. — 38. 2. — 41, 17. 12.

e) Ezech. 5, 12. — 6, 11. 12. — 38, 22. — 7, 15. — 12, 16. — 14. 19, 21. — 28, 23.

f) Ἔσονται λιποὶ καὶ λοιμοὶ, καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους. πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ωδύνων. Matth. 24, 7. 8. — Luc. 21, 11.

g) Act. Apost. 24, 5. — Prov. 19. 25. — 21, 11. — 29, 8. — Eccl. 11, 25. Conf. D. K. Fr., Bahrd's griech. deutsch. Lex. über das N. T. Berl. 1786.

§. VIII.

Ex Scriptis Romanorum.

Latini ad exprimendam unam eandemque rem, pluribus indiscriminatim utuntur terminis. Pestis, pestilentia, Lucretio (metri gratia) pestilitas, aegror, clades mortifera, strages, contagio, iues promiscue adhibentur. Etymon pestis a depascendo derivare pluribus libuit. Muretus, teste Taubmanno, h) pestem παρὰ τὸ πεσεῖν derivat, a quo fonte est etiam antiqua vox pessum. Itaque pestem vocitabant, pergit ille, quidquid rem aliquam, sive inanimam pessum daret, quasi que prosterneret. Significatio latina, non minus ac Graeca vel Hebraea patentissima est. Latio omnem perniciem denotat, raro propritimi, ac nescio, inquit Barthius, i) an usquam absoluto sensu pestilentiam, quam sic tamen hodie omnes vocant, etiam illi, quorum scripta inter veteres auctores pro testibus boni eloquii citantur. Jam ergo quodvis malum; k) mortem quamcunque

vio-

h) Ad Plaut. Captiv. IV. Sc. 3.

i) Animadv. ad Statii Theb. L. II. v. 282. Conf. I. I. Hoffmanni Lex. Univ. art. Pestis.

k) Virg. Georg. L. I. v. 281. — Aeneid. L. XII. v. 865.

Plaut. Asin. Act. 1. Sc. 1. v. 7.

Atque illa (*uxore*) viva vivus ut pestem oppetas.

Silius Ital. Punicor. L. III. v. 38. et Drakenborch ad hu. lo.

Ovid. Metam. L. VII. v. 763.

Valer Flac. Argon. L. II. v. 498.

violentam, l) jam perniciem, quam quis machinatur alteri; m) jam incendium; n) jam affectum quemcunque exitiale, ceu amorem; o) jam morum corruptorem, p) et sic porro, significat.

Haec si omnia, amice lector! diligenter perpenderis, nullus omnino miraberis, qui fieri potuerit, ut me demonstratio- ni accingerem, qua evincendum est, pestem Atheniensium Thucydidis fuisse Typhum contagiosum aut pestilentia- lem a Cel. de Hildenbrand adeo graphice depictum. Antiquum nomen pestis, hodierno typhi, fateor, truculentius est, res autem sibi invicem simillima. Eandem enim ille stragem hodiedum, diri belli assecla, edere solet, licet non admodum re- pentine cadaverum cumulos coacervet: quod quidem partim cli- matis clementiae, partim vero diagnosisi firmiori, therapiaeque rationi magis consentaneae, nec non aliis compluribus ratio- nibus adjudicandum puto.

l) *Virg. Aeneid.* L. IX. v. 328. — *Livius* L. XXV.

m) *Virg. Georg.* L. III. v. 153. — L. IX. v. 55. — *Lib. VII.* 505.

n) *Virg. Aeneid.* L. V. v. 699. — L. IX. v. 540. — L. I. v. 713.

o) *Virg. Aeneid.* L. IV. v. 90.

Quam simulac tali persensit peste (*amore*) teneri. —

p) *Plautus*, (sed non memini ubi,) lenonem juventutis pestem appellat.

§. IX.

Objectio: Hippocrates, Thucydidis aequalis, Typhum noscens, Atheniensium morbum, quem pepulisse fertur, non ita appellat.

„Sed heus tu! (objicientem quempiam audire mihi videor,) qui paradoxam opinionem firmandam aggrederis, dic nobis prius, cur Hippocrates, in cuius libris Typhi mentio fusa est, q) et qui, Thucydidis aequalis, eandem pestem Athenis observavit, graphice descripsit, r) imo eandem teste Galeno s)

q) *Περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν.* XLII. p. m. 246.

r) *Endem.* L. I. et. III.

s) Διόπερ ἐπαινῶ καὶ τὸν θαυμασιώτατον Ἰπποκράτην, ὅτι τὸν λοιμὸν ἐκεῖνον τὸν ἐκ τῆς Αἰθιοπίας εἰς τὴς Ἑλληνας φεύγαντα, καὶ ἀλλοιώσας, ἵνα μηκέτι τοιεῖτος ἦν, ἀναπνέεται. Κέλευσας δὲν ἀνὰ τὴν πόλιν ἐξάπτεσθαι τὸ πῦρ, καὶ αὐτὸν τῆς ἀνάφεως τὴν ὕλην ἔχον, ἀλλὰ σεφάνων τε, καὶ τῶν ἀνδρῶν τὰ ἐυωδέσαται, τοιαῦτα συνεβλέψεν εἶναι τὰ πυρὸς τὴν τροφὴν, καὶ ἐπιστέυδειν αὐτῷ τῶν μόρων τὰ λιπαρώτατα, καὶ ἡδεῖαν τὴν ὁδηγὸν ἔχοντα, ἵνα καθαρὸν γενόμενον, οἱ ἄνθρωποι ἀναπνεύσωσιν εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν τὸν αἴρα. — Quapropter laudo vehementer admiratione dignissimum Hippocratem, quod pestem illam, quae ex Aethiopia Graecos repente invasit, non alia ratione curavit, quam aërem immutans et alterans, ut non amplius talis (qualis tunc erat, infectus scilicet,) respiraretur. Jussit igitur per totam urbem accendi ignem, qui non simplicem incendii materiam haberet, sed coronas et flores omnium fragrantissimos odore. Haec esse consuluit ignis alimentum, et illi praeterea affundi unguenta pinguissima, ut ita purum jam effectum homines aërem respirantes a peste vindicarentur. *Gal. Ther. ad Pison. C. XVI. p. 467.*

et Sorano t) depulisse, ac idcirco publicos honores consequutus fuisse fertur, cur, inquam, ille Hippocrates ipsam Epidemiam Typhum non nuncupat? — Dic porro, quomodo Historicorum princeps Thucydides aperte asseverare potuisset, tantam pestilentiam, tantam corruptelam stragemque nusquam memoratam exstitisse, neque medicos ob ignorantiam mali ab initio huic morbo mederi, nec ullam humanarum artium prodesse potuisse?“ — u)

§. X.

R e f u t a t i o .

Aequum omnino esse censeo, ut hanc objectionem refellere satagam, quae omnem demonstrandi conatum irritum reddere posset. — Verum quidem est, Typhi mentionem in scriptis Hippocraticis interdum occurtere, sed illa in libris obvenit, v) de quibus, an genuini sint, nec ne, doctorum tricae litesque vigent. w) Sed etiamsi in libris, de quorum genuinis natalibus ne-

t) Hipp. genus et vita secundum Soranum. Ed. Op. Hipp. v. d. Linden. Tom. II. p. 953.

u) Οὐ μέντοι τοσαῦτός γε λοιμὸς, ἐδὲ φθορὰ ὅτος ἀνθρώπων ἐδαιμῆ ἐμνημονίεστο γενέσαι· ὅτε γὰρ ιατροὶ ἥρκεν τοπρῶτον, θεραπέουστες ἀγνοίᾳ, — ὅτε ἄλλη ἀνθρώπεια τέχνη ἐδεμία.

v) Hippoc. de internis affect. CXLII — XLVI. p. m. 246.

w) An. Foësius in not. ad h. l. p. 282. Sect. V.

Joan. Henr. Schulzius In hist. med. per. I. Sect. 3. c. 4. §. 28. p. 267.

Conf. God. Gruner Cens. libr. Hippo. §. 43. p. 160.

mo unquam ambigebat, Typhi mentio fieret, eadem nequam sententiae meae enervandae suppeteret. Omnes enim Typhi Hippocratici quinque species, quas Foësius, w) Dan. le Clerc, x) et literis antiquis eleganter doctus Grunerus recensent, y) cum hodierna nostri Typhi imagine adeo discrepant, ut excepta Typhomania et stupore capitis, (quem τύφος teste Erotiano et Herodoto significat, z) nullum aliud symptoma, perfecte utriusque commune, prae se ferant. Merito igitur Daniel Clericus Hippocratis typhum in classem morborum relegat, qui a Medicis senioris aevi nec descriptione nec nomine unquam agniti fuerunt. a)

Cummuni autem errori, ac si Hippocrates in germanis libris Epidemiorum hanc Atheniensium pestem prosequeretur, ansam praebuisse videntur Galenus et Sora-

w) Oeconomia Hippoc. voce Τύφος.

x) Histoire de la Médecine. Part. I. Liv. III. Ch. IX. p. 180. à la Hague. 1729. 4.
y) Morbor. Antiqu. Vrat. 1774. p. 200.

z) Τυφώδεις λέγονται παρεπολί, οἱ μετὰ νωθρείας γιγνομένοι, καὶ μετὰ ἐπιτάσσεως ἐξισάμενοι. Febres τυφώδεις dicuntur, quae cum tempore sunt, et quibus laborantes cum vehementia alienantur. — Erotiani, Galeni et Herodoti Glossaria in Hipp. ed Fr. Fränzius Lips. 1780. 8. p. 356.

a) Entre les maladies de la quatrième classe, (dicit ille,) ou qui n'ont point reconnues des médecins, qui sont venus après Hippocrate, ni par la description, qu'il en a faite, ni par les noms, qu'il leur donne, qui n'ont plus été en usage, et qui ne sont pas en grand nombre, les plus remarquables sont ces deux : le Typhus (*Τύφος*) et la maladie opaïsse (*παχός νόσημα*) etc. Dan. le Clerc. 1. c.

nus, b) quam erroneous opinionem ideo quoque pro aris ac focis tuetur doctus Fabius Paulinus. c) Integrum vero narrationem de peste, per Hippocratem Athenis profligata, historicorum divortia suspectam reddunt. Resert enim Plutarchus, d) consilium, ut prope decumbentium cadavera ignis succenderetur, Atheniensibus Acronem quendam suppeditasse, in quo et Paulus Aegineta consentit, e) quin tamen Athenarum meminerit. Aetius f) idem resert, utriusque et Hippocrati et Acroni consilium et collatos honores adtribuens. Doctissimus Schulze g) fabellam ex chronologia refutavit, demonstrans, Hippocratem tunc temporis nimis fuisse juvenem, quam ut in auctoritate publica esset. Merito igitur C. Ackermann, h) et summum unicumque aetatis nostrae, ob priscam eruditionem, ornamentum, celeberrimus Curtius Sprengel i) dubitant, utrum Hippocrates Athenis pestem

b) In vita Hippocratis.

c) Praelect. Marc. L. 1. p. 156.

d) Αὐτῶνα γάνη τὸν ἱατρὸν εὐ Αἰθίας ὑπὸ τὸν μέγαν λοιμὸν εὐδοκιμῆσαι λέγεται, πώροι κελένουντα παρακαλεῖν τοῖς νοσήσιν. Acro medicus Athenis tempore magnae pestis gloriam sibi paravit, jubendo ignem pones aegrotantes accendi. *Plut.* de Isid. et Osir. ed Xyl. 1620. F. Vol. II. p. 383.

e) Med. cont. L. V.

f) De re medica L. II.

g) J. H. Schulze hist. med. Per. I. Sect. II. C. VIII. §. 2. p. 187.

h) Instit. hist. med. Per. I. Sect. II. C. VIII. §. 2. p. 187.

i) Ob unter der Atheniensischen Pest jene bekannte und verheerende Volkskrankheit verstanden wird, die zur Zeit des peloponnesischen Krieges herrschte, lässt sich noch nicht ausmachen. Doch scheint es aus dem Grunde nicht, weil Thucydides,

observaverit, illamque et nullam aliam epidemiam adumbraverit, eo sane suffulti argumento, quod Thucydides de Hippocrate medico plane tacuerit. Mirum omnino et explicatu difficillimum semper erit, quomodo Thucydides tantae calamitatis patriae profligatorem silentio praeterire, et absque mala ingrati animi macula literis mandare potuisset, nullum medicorum in morbo sanando quidpiam profecisse ?!

His itaque praemissis, nihil est, quod in exponendis argumentis, assertionem meam sufficentibus, diutius moreretur. Ad causas igitur Typhi contagiosi cum illis pestis Thucydideae comparandas, proprio, ex quibus diligenter pensitatis aucta juxta se positis, observationi debitum lumen affulget.

der als Augenzeuge eine sehr umständliche Beschreibung jener Pest geliefert hat, gar nicht des Hippokrates erwähnt, sondern ausdrücklich sagt, weder menschliche Künste der Aerzte, noch solche Mittel, die die Götter angegeben, hätten das ge- zingste geholfen. Kurt Sprengel Vers. einer prag. Gesch. der Arz. Halle. 1800. I.

B. p. 371.